Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

Kirjallinen asiantuntijalausunto
3.4.2025

Vesitalousjohtaja Olli-Matti Verta
Neuvotteleva virkamies Sanna Sihvola

HE 13/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Maa- ja metsätalousministeriö pitää kannatettavina aluehallintouudistuksen tavoitteita yhdenmukaistaa lupa- ja valvontakäytäntöä ja sujuvoittaa lupaprosesseja sekä muodostaa monialainen valtion aluehallinto nykyistä vahvemmille alueille elinvoimakeskuksiin. Ministeriö toteaa, että uudistuksen tavoitteiden toteutumisen kannalta toimeenpanon onnistuminen on ratkaisevaa. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että vahvat elinvoimakeskukset ja niiden esitetty organisointi tukisivat ministeriön toimialan tehtävien tuloksellista hoitoa ja vaikuttavuutta.

Aluehallintouudistus koskee seuraavia maa- ja metsätalousministeriön toimialan tehtäviä.

1. Maaseudun kehittämisen sekä maa- ja elintarviketalouden tehtävät

Hallituksen esityksen mukaisesti maaseudun kehittämisen sekä maa- ja elintarviketalouden tehtävät siirtyisivät elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (jäljempänä ELY-keskukset) kokonaisuudessaan elinvoimakeskuksiin. Maaseudun kehittämisen tehtävät ovat maaseudun yritys- ja hanketukien sekä maatalouden rakennetukien toimeenpanotehtäviä. Maa- ja elintarviketalouden tehtävät ovat viljelijätukien valvontaa ja siihen liittyviä tehtäviä, ympäristökorvauksien ja ympäristösopimusten käsittelyä, luonnonmukaisen tuotannon korvauksien tehtäviä, lisäksi tiettyjen kansallisten tukien toimeenpanotehtäviä sekä elintarvikeketjun valvontatehtäviä. Tehtävät ovat yhteensä noin 500 henkilötyövuotta. Keskittyjä tehtäviä ovat tietyt tukimuodot, kuten porotalouden kansalliset ja EU-osarahoitteiset tuet sekä metsämarjojen ja -sienien varastointituet sekä maaseudun kehittämisen valtakunnalliset hankkeet. Keskitettyjä tehtäviä on vähän, yhteensä noin 10 henkilötyövuotta. Ne hoidettaisiin jatkossakin keskitettyinä. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että jatkossakin on hyvä varautua perusteltuihin keskittämisratkaisuihin erityisesti luomuvalvonnassa.

Kaikki maaseudun kehittämisen sekä maa- ja elintarviketalouden tehtävät koottaisiin elinvoimakeskuksissa maaseutu- ja ympäristöosastolle. Maa- ja metsätalousministeriö tukee hallituksen esitystä ja katsoo, että tehtäväkokonaisuuksien kokoaminen samalle osastolle on tärkeää tehtäville asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi sekä tuloksellisuuden, vaikuttavuuden ja asiakaslähtöisyyden näkökulmasta. Tehtävät sisältävät myös yhteistä maatalouspolitiikkaa koskevan CAP-suunnitelman (CAP Common Agricultural Policy, yhteinen maatalouspolitiikka) tehtävät prosesseineen ja maksajavirastotehtävät. Maksajavirastotehtävien kokoaminen yhdelle osastolle vahvistaisi EU-varojen tehokasta hoitoa.

2. Ympäristöterveydenhuolto

Osana aluehallintouudistusta maa- ja metsätalousministeriön toimialan aluehallintovirastojen ympäristöterveydenhuollon tehtävät siirrettäisiin Ruokavirastoon. Tehtävät ovat eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä elintarviketurvallisuuden valvontaa, eläinkoetoiminnan valvontaa sekä poronhoitoon liittyviä. Tehtävien laajuus on yhteensä noin 63 henkilötyövuotta. Tehtäväsiirto yhtenäistäisi valvontaa ja tehtävien hoitoa, joustavoittaisi resurssien käyttöä, vähentäisi päällekkäisyyksiä tehtävien hoidossa sekä varmistaisi häiriötilanteiden sujuvan hoitamisen hallinnollisen ketjun lyhentyessä. Tehtävät hoidettaisiin jatkossakin alueilla pääsääntöisesti nykyiseen tapaan.

3. Vesitaloustehtävät

Vesitaloustehtäviä hoidettaisiin jatkossa sekä valtakunnallisessa Lupa- ja valvontavirastossa että elinvoimakeskuksissa. Lupa- ja valvontaviraston vesitaloustehtäviä olisivat nykyisin Aluehallintovirastoissa hoidettavat vesilain mukaiset lupatehtävät ja nykyisin ELY-keskuksissa hoidettavat vesilain mukaiset lupaehtojen valvontatehtävät sekä vesienhoidon ja merenhoidon koordinaatio- ja suunnittelutehtävät. Myös nykyisin Pirkanmaan ELY-keskukseen sijoittuva ympäristöasioiden asiakaspalvelu siirtyisi Lupa- ja valvontavirastoon, jossa se palvelisi edelleen kaikissa vesitaloustehtäviä koskevissa kysymyksissä sekä Lupa- ja valvontavirastoa että elinvoimakeskuksia.

Pääosa ELY-keskusten nykyisin hoitamista vesitaloustehtävistä siirtyisi elinvoimakeskuksiin. Niitä ovat vesistöjen säännöstely ja tulva- ja kuivuusriskien hallinta, hydrologisen tiedon tuottaminen, patoturvallisuus, vesihuoltotehtävät, vedenhankinta ja pohjavesivarat, kuivatus, ojitus ja kastelu, rakennettujen vesistöjen hoito ja kunnostus sekä rajavesistötehtävät Ruotsin ja Venäjän kanssa tehtyihin sopuksiin perustuen. Tehtävien laajuus on noin 180 henkilötyövuotta.

Vesitaloustehtävät keskitetään elinvoimakeskuksissa nykyisiä yhteistyöalueita noudattaen Lounais-Suomen, Kaakkois-Suomen ja Lapin elinvoimakeskuksiin. Keskittäminen on välttämätöntä näiden turvallisuuskriittisten tehtävien osaamisen, resurssien ja tehtävien hoidon turvaamiseksi. Tehtävien keskittäminen noudattaa suurien vesistöjen valuma-alueita, ja parantaa ylimaakunnallista vesistöjen säännöstelyä sekä tulva- ja kuivuusriskien hallintaa. Lisäksi säilytettäisiin valtakunnallisesti keskitettyinä patoturvallisuustehtävät, vesihuoltotehtävät sekä valtion vesistörakenneomaisuuden hoito. Keskittämisellä ei ole vaikutusta henkilöstön toimipaikkoihin.

4. Kalataloustehtävät

ELY-keskusten hoitamat kalataloustehtävät siirtyisivät kokonaisuudessaan elinvoimakeskuksiin. Kalataloustehtävien nykyisen kaltainen keskittäminen kolmelle alueelle säilyisi, ja niitä hoitaisivat jatkossa Lounais-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin elinvoimakeskukset. Myös nykyiset valtakunnallisesti keskitetyt tehtävät, kuten Lounais-Suomen elinvoimakeskukseen sijoittuva yhteisen kalatalouspolitiikan valvonta, säilyisivät edelleen valtakunnallisesti järjestettyinä. Kalataloustehtäviä hoitavat yksiköt sijoittuisivat elinvoimakeskusten organisaatiossa samalle osastolle maaseututehtävien kanssa. Tehtävien laajuus on noin 60 henkilötyövuotta.

5. Muut maa- ja metsätalousministeriön toimialan tehtävät

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus hoitaa valtakunnallisena tehtävänä alueellisia maakäyttösektorin ja maatalouden ilmastotehtäviä sekä ilmastonmuutokseen sopeutumisen tehtäviä. Nämä tehtävät hoidettaisiin jatkossa valtakunnallisesti keskitettyinä Lapin elinvoimakeskuksessa. Tehtävä on tarkoitus organisoida vesitaloustehtäviä hoitavalle osastolle sijoitettuun, monipaikkaisesti toimivaan yksikköön. Tehtävän laajuus on noin 12 henkilötyövuotta.

Vieraslajiriskien hallinnan lupa- ja valvontatehtävät, jotka sisältävät sekä EU:n että kansallisen vieraslajilainsäädännön mukaisia tehtäviä, koottaisiin uudistuksessa valtakunnalliseen Lupa- ja valvontavirastoon. Tämä käsittäisi nykyiset Etelä-Suomen aluehallintoviraston hoitamat lupa- ja valvontatehtävät, ELY-keskusten osana luonnonsuojelun valvontaa hoitamat valvonta- ja asiantuntijatehtävät sekä Kainuun ELY-keskukseen nykyisin sijoitetun vieraslajikoordinaattorin tehtävän. Tehtävät sijoittuisivat Lupa- ja valvontaviraston Ympäristö-osastolle, samoin kuin kansalaisten vieraslajikysymyksiin vastaamisessa keskeinen ympäristöasioiden asiakaspalvelu. Jatkossakin on erittäin tärkeää säilyttää toimiva yhteistyö kaikkien vieraslajiriskien hallinnan toimijoiden, esimerkiksi Luonnonvarakeskuksen, Suomen ympäristökeskuksen, Suomen riistakeskuksen sekä muiden toimijoiden kuten Luonnontieteellisen keskusmuseon kesken. Tehtävän laajuus on noin 10 henkilötyövuotta vaihdellen valvonnan ja lupamenettelyjen tarpeen mukaan.

Jakelu Hallintovaliokunta